

# Урок № 46

## Уроки мовленнєвого розвитку. Контрольний твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі з використанням безсполучникових речень

**Вправа**  
«Інклюзивна лексика»



**Опис.** Урок присвячено підготовці до написання контрольного твору в публіцистичному стилі на тему інклюзивності. Під час уроку з класом пропонується обговорити важливість уживання коректних означень стосовно людей з інвалідністю та ознайомити учнів з «Інклюзивним словником» таких означень. Власне написанню контрольного твору-роздуму варто присвятити другий урок.



### Учень має знати

- » сфери вживання, основні види (жанри) висловлень, загальні та мовні ознаки публіцистичного стилю мовлення;
- » як правильно ставити розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення.



### Учень має розуміти

- » основні ознаки, смислові відношення між частинами безсполучникових складних речень



### Учень має вміти

- » доречно вживати вивчені пласти лексики у власному мовленні;
- » правильно будувати безсполучникові складні речення з різними смисловими відношеннями між їхніми частинами;
- » складати письмове висловлення у публіцистичному стилі на визначену тему, використовуючи в ньому виражальні можливості безсполучникових складних речень.





## Вправа «Інклюзивна лексика»



### Мета

- » вивчити коректні означення щодо людей з інвалідністю та використовувати їх;
- » закріпити вміння формулювати й обґрунтовувати власну думку в письмовому тексті в публіцистичному стилі мовлення.



### Уміння і навички з інфомедійної грамотності

- » етичне спілкування;
- » уміння ідентифікувати та протидіяти стереотипам, дискримінації та упередженості;
- » уміння обґрунтовувати власну позицію та приймати свідоме рішення;
- » уміння оцінювати й інтерпретувати події.



### Що необхідно підготувати до уроку

- » проєктор, комп'ютер;
- » презентацію;
- » роздатковий «Інклюзивний словник».

**ПОЯСНІТЬ** учням, що на уроці вони будуть готуватися до написання контрольного твору-роздуму в публіцистичному стилі мовлення.

**ЗАПРОПОНУЙТЕ** учням разом пригадати основні характеристики публіцистичного стилю мовлення.



### ЗАПИТАЙТЕ їх.

1. З якою метою використовують публіцистичний стиль мовлення? (*Інформування, відстоювання суспільно-політичних ідей*).
2. Які основні ознаки публіцистичного стилю мовлення? (*Суспільно-політична лексика, емоційно забарвлені слова*).
3. У яких сферах спілкування використовують публіцистичний стиль мовлення? (*ЗМІ, політичні виступи*).



**ПОКАЖІТЬ** на екрані / телевізорі або роздрукуйте й роздайте учням текст пам'ятки про особливості публіцистичного стилю мовлення (див. презентацію та роздатковий матеріал).

**Публіцистичний стиль мовлення** — це функціональний різновид літературної мови, який використовують у засобах масової інформації та суспільно-політичній сфері.

Функції публіцистичного стилю:

- інформування;
- відстоювання і пропагування суспільно-політичних ідей.

Основні ознаки публіцистичного стилю:

- доступне широкому загалові мовлення й формулювання;
- логічність доводів, точність фактів;
- використання суспільно-політичної лексики, емоційно забарвлених слів, риторичних фігур, фразеологічних зворотів, художніх засобів.

Жанри: публічний виступ, нарис, стаття, репортаж, рецензія тощо.

Контрольний твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі з використанням безсполучникових речень



**Публіцистичний стиль мовлення** — це функціональний різновид літературної мови, який використовують у засобах масової інформації та суспільно-політичній сфері.



#### Функції:

- інформування;
- обстоювання і пропаганда суспільно-політичних ідей.



#### Основні ознаки:

- доступна широкому загалові мова й формулювання;
- логічність доводів, точність фактів;
- використання суспільно-політичної лексики, емоційно забарвлених слів, риторичних фігур, фразеологічних зворотів, художніх засобів.



#### Жанри:

публічний виступ, нарис, стаття, репортаж, рецензія тощо.



**ЗАПРОПОНУЙТЕ** учням пригадати структуру твору-роздуму.

**ЗАПИТАЙТЕ.** Яка мета написання твору-роздуму? (Висловлення і аргументоване доведення власної думки щодо певної теми чи ідеї.) Із яких частин складається твір-роздум? (Теза, аргументи, приклади, висновок.)

**ПОКАЖІТЬ** на екрані / телевізорі або роздрукуйте й роздайте учням пам'ятку про структуру твору-роздуму.

Структура твору-роздуму

1. Вступ із чітко сформульованою тезою, яку необхідно довести.
2. Аргументація — не менше двох доказів тези з прикладами (не менше двох) із літератури, історії, власного життя тощо. Становить дві третини твору-роздуму.
3. Висновок, у якому підтверджується теза.

**ПРОДЕМОНСТРУЙТЕ** слайд із фотографією людини у візку.

**ЗАПИТАЙТЕ** учнів.

1. Які емоції / думки викликає у вас фото? (Відповіді учнів можуть бути різними, важливо звернути увагу — якщо цього не прозвучить — про непридатність сходів та ескалаторів для того, щоб піднятися нагору.)
2. Чи в суспільстві, де ми живемо, у всіх рівні можливості? У кого їх більше / менше? Чому? (Ні, у людей різні можливості. Наприклад, у жінок менше можливостей, ніж у чоловіків, а в людей із сіл менше можливостей, ніж у мешканців міст. І менше можливостей у людей із фізичними вадами.)
3. Чи вважаєте ви таку ситуацію справедливою / нормальною? (Ні, бо людям із меншим доступом до можливостей треба докладати більше зусиль, щоб досягати такого ж рівня життя, який доступний людям з ширшим доступом до можливостей.)
4. Чи потрібно звертати увагу на потреби людей з інших соціальних груп? Тобто чи потрібно чоловікам думати про проблеми жінок, молоді — про потреби людей поважного віку, людям без дітей — про потреби людей із немовлятами тощо? (Так, бо, піклуючись про потреби менш соціально захищених людей, ми робимо світ кращим для всіх. Наприклад, вулиця, пристосована до потреб людей з інвалідністю, буде зручнішою та безпечнішою для всіх пішоходів. Тут потрібно наголосити, що ми ніколи не знаємо заздалегідь, чи опинимось у групі, яка дискримінується.)
5. Як ми можемо допомогти іншим відчувати себе рівноправною частиною суспільства? (Треба запитувати в різних груп населення про їхні потреби прямо і враховувати їх.)

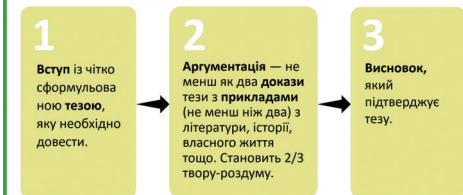
**ПОЯСНІТЬ** учням, що сьогодні ви поговорите про потреби людей з інвалідністю. **ЗАПРОПОНУЙТЕ** учням проглянути такі заголовки журналістських матеріалів:

- У Вознесенську два роки судять інваліда за вісім куців конопель.

Для приміток:



Структура твору-роздуму:



- У Вознесенську два роки судять інваліда за вісім куців конопель.
- Сліпий хлопчик із Рівненщини зайняв третє місце на конкурсі Петра Яцика.
- У Києві знайшли чоловіка з Волині, що страждає на психічне захворювання.





- Сліпий хлопчик з Рівненщини зайняв третє місце на конкурсі Петра Яцика.
- У Києві знайшли чоловіка з Волині, що страждає на психічне захворювання.

Для приміток:



## ЗАПИТАЙТЕ.

1. Чи подобаються вам такі заголовки? Чому? *(Ні. Вони містять образливі і заборонені називання людей з інвалідністю.)*
2. Чи змінили б ви щось у цих заголовках? Що саме і як? Чому? *(Так, у заголовках потрібно замінити слова «інвалід» на «людина з інвалідністю», «сліпий» на «незрячий», «страждає на психічне захворювання» на «має психічне порушення».)*
3. Чи знаєте ви значення слова «дискримінація»? (Обмеження реалізації прав і свобод людини через певні її ознаки.) 4. Чому вислів «людина з обмеженими можливостями» дискримінує людей з інвалідністю? *(Бо у словесній формі закріплює обмеження можливостей людей з інвалідністю.)*
4. Чи знаєте ви інші приклади коректної заміни ненормативних слів, які позначають різні види інвалідності (наприклад, слів «даун» чи «глухий»)? *(Коректно говорити «людина з синдромом Дауна» та «нечуючий».)*



**ЗАПРОПОНУЙТЕ** класу ознайомитися з «Інклюзивним словником». Продемонструйте його на екрані / телевізорі або роздрукуйте й роздайте учням.

## Інклюзивний словник

Неправильно	Правильно
«інвалід», «каліка», «недієдатний», «неповносправний»	людина з інвалідністю
«глухий», «глухонімий»	нечуючий, людина з порушенням слуху
«мова жестів»	жестова мова
«карлик», «ліліпут»	людина з порушенням росту / невисока людина / людина низького зросту
«аутист»	людина з аутизмом
«сліпий»	незрячий, людина з порушенням зору
«психічно хворий», «псих»	людина із психічними порушеннями
«розумово відсталий», «дебіл», «ідіот»	людина з інтелектуальними порушеннями
«даун»	людина із синдромом Дауна
«діабетик»	людина з діабетом

Неправильно	Правильно
«інвалід», «каліка», «недієдатний», «неповносправний»	людина з інвалідністю
«глухий», «глухонімий»	нечуючий, людина з порушенням слуху
«мова жестів»	жестова мова
«карлик», «ліліпут»	людина з порушенням росту / невисока людина / людина низького зросту
«аутист»	людина з аутизмом
«сліпий»	незрячий, людина з порушенням зору
«психічно хворий», «псих»	людина із психічними порушеннями
«розумово відсталий», «дебіл», «ідіот»	людина з інтелектуальними порушеннями
«даун»	людина із синдромом Дауна









учнів на те, що слова «діабетик», «аутист», «дітки з особливими потребами», «прикутий до візків» потрібно замінити на нормативні аналоги з інклюзивного словника.

Для приміток:



## ЗАПИТАЙТЕ

1. Чому, на вашу думку, журналісти припускаються таких помилок? (Бо використовують загальнозживану, укорінену у суспільстві лексику, а не проводять дослідження з теми, про яку пишуть.)
2. Чи впливає це на мовні норми в суспільстві? Як? (Так, уживання певної лексики у ЗМІ легітиміє її й ще більше розповсюджує.)
3. Як впливає вживання такої лексики у ЗМІ на людей з інвалідністю? (Негативно, адже за ними закріплюється статус «неповносправних» людей, підкреслюються їхні порушення і хвороби, їх протиставляють «нормальним» людям як таких, хто нормальними не є.)
4. Що таке «інклюзія»? (Процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, можливість для людей бути включеними у життя суспільства.)
5. Навіщо вона потрібна? (Для забезпечення рівних прав і можливостей для всіх людей.)
6. Чи здатні зміни мовних норм зробити суспільство більш інклюзивним? Чому? (Так, бо вони протидіють закріпленню у мові практикам дискримінації.)
7. Чи варто звертати увагу журналістів, редакторів і ЗМІ на помилки в матеріалах, подібні до тих, які ми розглянули сьогодні в заголовках і цитатах? Як це можна зробити? (Так. Можна написати коментар під матеріалом чи постом у соціальній мережі, можна звернутися до редакції за контактними даними на сайті чи у виданні.)



## ЗАПРОПОНУЙТЕ учням написати твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на одну з таких тем:

- Суспільство рівних можливостей: чи потрібно воно мені?
- Мова норми: чи можливо побороти дискримінацію через мову?
- Не мої проблеми: чи потрібно сприяти задоволенню потреб соціальних груп, до яких ти не належиш?



## ПРИМІТКА. За бажанням можете показати учням такі відеоролики:

1. Інклюзія. Дмитро Щебетюк про те, що його бісить! [Електронний ресурс] // Ютуб-канал Телебачення Торонто. — 02.04.2018. — Режим доступу до ресурсу: [https://www.youtube.com/watch?v=wkgRmTnR\\_w&list=PLOWNkHTFkkrOYIE\\_WEZdF9uiFvEggHL0U&index=11](https://www.youtube.com/watch?v=wkgRmTnR_w&list=PLOWNkHTFkkrOYIE_WEZdF9uiFvEggHL0U&index=11).
2. Інклюзія. Як правильно називати людей з інвалідністю? [Електронний ресурс] // Ютуб-канал Телебачення Торонто. — 30.10.2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=34oTCkwwiNk>.



## ПОКАЖІТЬ на екрані / телевізорі або роздрукуйте й роздайте учням пам'ятку з алгоритмом роботи над твором-роздумом.





## СЛОВНИК

**Дискримінація** — ситуація, за якої особа та / або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі — певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі. (Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».)

**Інклюзія** — процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, насамперед тих, що мають труднощі у фізичному розвитку. (Словник.UA.)

## ДЖЕРЕЛА

Для приміток:



1. Інклюзивний словник. Як правильно спілкуватися з людьми з інвалідністю [Електронний ресурс] // НВ. — 23.03.2018. — Режим доступу до ресурсу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/inkluzivnij-slovník-jak-pravilno-spilkuvatisja-z-ljudmi-z-invalidnistju-2458698.html>.
2. Виртосу Ірина. Як розповідати про людей з інвалідністю: поради для журналістів [Електронний ресурс] // Media Sapiens. — 11.09.2015. — Режим доступу до ресурсу: <https://ms.detector.media/ethics/standards/yak-rozpovidati-pro-lyudey-z-invalidnistyu-poradi-dlya-zhurnalistiv/>.

## АВТОРКА: Юлія Конопляна



**ВІВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:**  
інфо-медійна грамотність

Матеріали розроблені в рамках проекту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Використання матеріалів дозволене лише з некомерційною метою і за умови посилання на проєкт та IREX.